

Dr. Antun MIJATOVIĆ

HRVATSKA VAS ZOVE

REMINSKENCIJE O KOPRIVNIČKOJ 117.- BRIGADI

Rat u njegovom svekolikom trajanju uvijek je samo impresija, jedna osobita optika, izuzetno subjektivna i ni po čemu realna slika. Takva slika zapravo je dio mozaika koji je na isti način fragmentaran, raspršen, difuzan i riječima neopisiv. Stoga je svako osmišljavanje rata samo blijedi pokušaj rekonstrukcije u kojoj uvijek nedostaju dvije autentične komponente. Remarque i Hemingway, dva autentična para ratnih zbivanja, dva literarna barda koji su svojim izuzetnim senzibilitetom za promišljanje ratne zbilje ostavili portret rata iskazan kroz osobnost vojnika vjerujući da je drama očaja u čovjeku, a tek potom u okolini koja se pod vatrom topničke i minobacačke baraže brzo i nevjerojatno zastrašujuće mijenja. To će bez sumnje shvatiti hrvatski vojnici, pa tako i vojnici 117. brigade koji izvorno doživljavanje

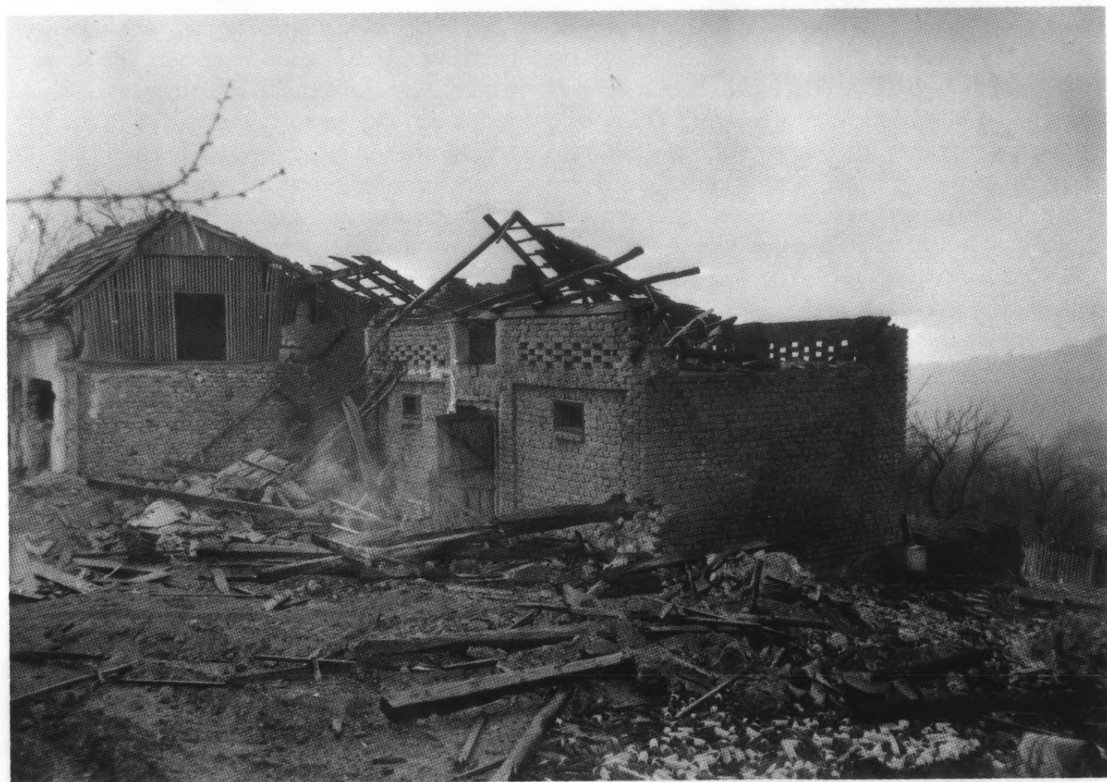
rata nose u kostima, izbljedjelim odorama, sijedim vlasima i ostarjelom izgledu koji je stasite mladiće pretvarao u zamišljene osobe dvostruko starije vanjštine. Rat, to je stanje stvari u kojem osobnost ima posebnu vrijednost, vrijeme u kojem se događa sve nepredvidivo i iznenadno, vrijeme u kojem svatko prepoznaje sebe, i konačno, to je vrijeme u kojem sve prolazi, novo potvrđivanje. Nepoznati i anonimni momci postaju heroji, pričalice i hvalisavci nestaju iz javnosti i zavlače se u skrivite uglove gradskih kafića i seoskih gostionica, odjednom nova nepoznata lica kroče samozatajno i puni pouzdanja u svoju svemirsku konstelaciju zvijezda. Rat, to je povijest koju stvarate ili je pasivno osmatrate, a ta povijest tako je silovita i iznenadna, surova i veličanstvena, tragična i besmrtna, kao što su poginuli prijatelji i ožiljci na tijelu i duši koje će ratnici nositi do kraja svog vijeka. Bio je to istinski težak, neponovljiv zvezdani trenutak za devet vijekova molitve. Između signala koji su objavljivali raznolike i stalno prisutne opasnosti, između maglovitih hladnih i tužnih jutarnjih okupljanja postrojbe i zapovjedništva, svekolikog domišljanja o nabavi svega što nedostaje, beskonačnih priprema i uvježbavanja najosnovnijih vojničkih rutina, sve ostalo je napeto iščekivanje zapovijedi za polazak na bojište. Gdje i koliko dugo?

GDJE SE BRANI HRVATSKA?

U pripremnom centru gdje se po najhitnijem postupku grupa dobrovoljaca osposobljavala ovladavanju elementarnim znanjima rukovanja raspoloživim oružjem, prosjek starosne dobi bio je dvostruko veći nego što priliči prvopozivnoj formaciji. Mnogi su bili invalidi, mnogi očevi sa sinovima, mnoga braća, susjedi i poznanici. Grupirali su se u manje skupine i razgovarali ima li smisla otići u rat izvan Koprivnice. Žestoke rasprave, činjenice i protučinjenice, psovanja i uvjeravanja. Teško da je bilo kakvim razumnim objašnjenjem moguće nadmašiti stvorene suprotnosti u mišljenju. Dilema je presječena upitom: "Tko je spreman odmah krenuti na bojište?" Tajac, utiha, svi gledaju u tlo i nakon čitave vječnosti podigne se prva ruka. Dvije trećine grupe spremno je krenuti odmah, bilo gdje, trećina je čvrsto vezana uz Koprivnicu i ne želi ratovati izvan nje.

Ovaj karakteristični detalj vrijedan je spomena zbog toga što je isto pitanje lebdjelo u svačijoj svijesti sve do prvog odlaska brigada na bojište. Teško je bilo objašnjavati tko koga ili što brani i čuva, gdje se brani Hrvatska, zašto je ne brane i oni koji su izbjegli iz tih područja, gdje su intelektualci, gdje su glati oratori i tatini sinovi. Ovakova pitanja razglabala su se do krajnjih detalja, svatko je dodao po koji primjer, navodila su se imena, osuđivali profiteri, prepričavale priče o uništavanju evidencijskih kartona, korupciji i izbjeglicama iz Koprivnice u Sloveniji i inozemstvu. Peta kolona je djelotvorno sijala sumnju u smisao rata, a osobni strah i dileme bili su dobra podloga za opravdanja tjeskobe i neizvjesnosti. Prva zbiljska velika ofenziva naše koprivničke brigade bila je zapravo otklanjanje svih parazita koji su nametali krivu sliku, kriva pitanja, krive procjene, uopće stvarali smutnju i zbunjivali vojnike. Sretna okolnost bila je što je brigada u toj fazi pripreme imala znatan broj vojnika koji su prošli bojišta Pakraca, Lipika, i mnogih drugih mjesta i koji su uvjerljivošću autentičnih sudionika rata kratko i jasno presjecali takve dileme. Pouka takvog stanja bila je jedna osobita i izvorna dimenzija ovog rata, a to je dezinformiranost, stvaranje paničnih glasina i straha. Koliko god da se konkretan problem mogao na zadovoljavajući način riješiti nakon što se uočio, ostaje činjenica da su postrojbe uvijek i iznova bile zasute novim izmišljotinama koje su pokušavale nagristi samosvijest vojnika i protiv čega se uvijek iznova trebalo suprotstavljati. Lako je bilo shvatiti da je nehomogena postrojba prigodan medij za neistine i izmišljotine, lako je bilo uočiti da dobroj postrojbi treba da se konsolidira i međusobno integrira, ali nikako nije bilo lako

pronaći odgovore na brojna pitanja koja su se dnevno i svakog trenutka otvarala. Stvari su se brzo mijenjale na bolje. Jedina čvrsta armatura svih postrojbi bila su međusobna poznanstva brojnijeg dijela sastava i na tome se počelo graditi pouzdanje. Razgovori su pokazali da i sami vojnici osjećaju pritisak neistinitih vijesti i da su spremni otkloniti takve pritiske. Rijetki trenuci predaha u kojima se moglo ponešto i razmišljati, rezimirati, privesti nekoj objektivnoj slici, ipak su davali razloga optimizmu. Brigada je stasala iz dana u dan, rasla je samosvijest i njezina stvarna spremnost da krene na bojište. O odlasku se nije ni u kojoj prilici razgovaralo, tema kao da je bila daleko od stvarnosti, tek je zapovjedništvo moralo o tome sustavno voditi računa. Bilo je očigledno da koprivnički sastav brigade, dakle sastav uglavno međusobno poznatih osoba ima brojne prijednosti, ali i mnogobrojne nedostatke. I jedno i drugo vrijedno je neke buduće ozbiljne analize iz koje bi trebale biti izvedene brojne pouke od izuzetne vrijednosti za buduću Hrvatsku vojsku. U to vrijeme neumoljiva stvarnost iskazivala se svojom kristalnom istinom. Ovo su bili zbiljski ljudi, sinovi, djeca, supruzi, očevi koji su na razini svoje crte ljudskog uvjerenja razumno ili pak intuitivno osjećali težinu trenutka i sve njegove posljedice, nadmašili sve ono što je bilo u zoni visokog rizika, svaku bojazan da je moguće i ono najgore. Tu na veliku sreću nije bilo nadljudi ni operetnih heroja, već samo jednostavan svakodnevni svijet, promišljen, zamišljen i zagledan u neke nejasne daljine i dubine u kojima se sluti bolje, radosnije, nešto što se naziralo i što bi sad ili nikad trebalo biti dohvatljivo. Svi su na koncu konca znali gdje se brani domovina, no svima nije bilo jednostavno to i priznati, a

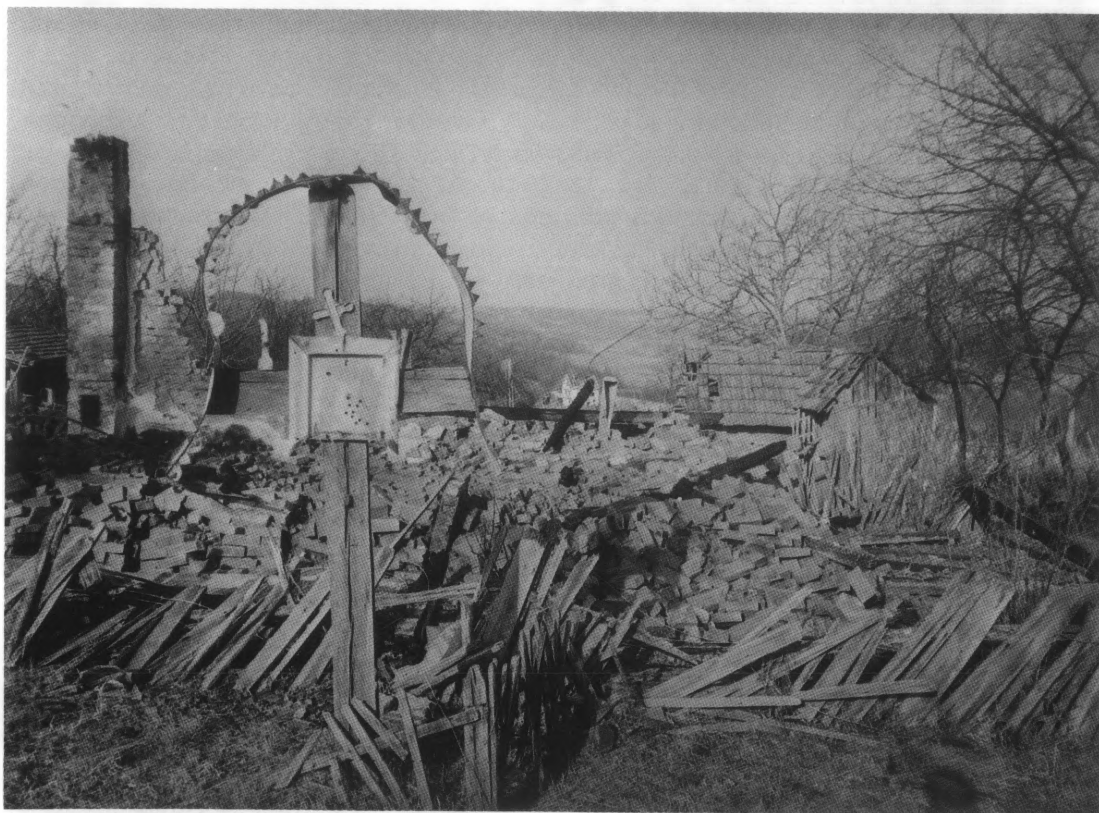

još manje i djelom potkrijepiti. U ovom ratu, što se tiče naše brigade, ništa neće trebati naknadno doradivati. Ništa neće trebati uljepšavati niti skrivati, izmišljati ili retuširati, gotovo da je sve zapisano i opisano. Sve što je dostupno javnosti u takva vremena u javnost se i prenijelo. Istina je bila na našoj strani. Naše je najsavršenije "tajno oružje", bilo što nitko nije skrivao svoj strah i svoje ratničko nesavršenstvo, ali nitko nije krio ni volju da sve to nadmašimo. Negdje duboko u nama, na ovoj iskonskoj grudi koju smo svi čutili kao ishodište svih zraka ovog planetarnog sustava, ovo panonsko zelenilo, plavetnilo i kasnojesensko sivilo prizivalo nam je snagu svih onih koji su bilo kada i bilo gdje podigli svoje puntarsko dostojanstvo pred Tatarima i Turcima, krunom Sv. Stjepana i orlom KuK momarhije, dvoglavim bijelim orlom i petokrakom ili bilo kojim drugim znamenjem koje ruši ognjišta i brazdi okopima naše njeve. Muževi iz Podravlja stupali su u mnogim vojskama i sijali kosti po klanjcima Europe, vraćali se sakati i prevareni, a onda ponovo kretali i bili križani u mrtvozorničkim knjigama urednog knjigovodstva smrti. Kad smo u formularu ispunjavali rubriku kome se treba predati hitna poruka u slučaju potrebe, svi smo mislili na isto i nije bilo ruke koja nije zadrhtala.

POLAZAK POSTROJBE

Metež kakav je gotovo uobičajen kad se polazi na put, a nije poznato kuda i koliko dugo. Još je sumrak, hladno, sve puno vojnika, vojnih vozila i autobusa. Vojnici vuku tešku opremu, neki nose kacige, neki tople zimske kape. Po nižim postrojbama dijele streljivo. Dozivaju se vojnici, zapovjednici prave popis ili se samo trude da to učine, ali im ne polazi za rukom. Beskonačno mnogo detalja koji grade strukturu ovog listopadnog jutra, kojeg se sve bolje prisjećam što smo dalje od njega. Bojne su odjeljene u ulaze u autobuse, svima se čini da se sve nepotrebno oteže i da bi sve trebalo ići mnogo brže. Neki traže da im se zamijene puške, drugi žele vreće za spavanje, većina je nešto zaboravila, mnogi su ravnodušni na svu tu gnjavažu i čine se kao da smireno puše cigaretu za cigaretom. Nakon bezglave jurnjave u svim smjerovima, zadnjih uputa i dogovora, najednom kao da je sve utihnulo. Svanulo je i cestom prema gradu ljudi odlaze na posao ili za drugim obavezama, zastaju i gledaju, potom polako osvrćući se odlaze kao da ne vjeruju svojim očima. Kolona se polako izvlači na cestu od vojarne prema gradu, vojna policija juri gore i dolje nastojeći unijeti više reda među raznolika vozila i njihov poredak, vojnici izlaze iz vozila i oprastaju se sa slučajnim poznatim prolaznicima, starice i žene iz kuća pored kojih stojimo plaču. Kolona krene, pa stane, svi opet izlaze i traže nekoga od koga bi se još oprostili. Većina mirno sjedi i zamišljeno osmatra. Ponovo krećemo i lagano ubrzavamo, na zavoju prema bolnici jedan dječak s podignutom rukom i dva prsta u znaku "V" domahuje svakoj grupi koja prolazi. Kolona dugačka preko stotinu vozila teško održava zamišljeni red. Prolazimo kroz poznata nam podravska sela i u Virju skrećemo za Bjelovar. Do Bjelovara smo s nekoiko zastoja došli bez većih problema. U Bjelovaru se križaju vojne kolone vozila i krećemo se usporeno. Prepuštanje vojnog konvoja još nije regulirano i svi s interesom prate putokaze kako bi otkrili u kojem smjeru nastavljamo put. Mnogi prepoznaju da je to prema Garešnici, ali odmah dodaju da je iz Garešnice moguće i do Pakraca i do Novske, tako da se nagađanje nastavlja sve do sela koje ima u kontekstu opće situacije neobično ime: Paljevine. Zračna opasnost zaustavila je kolonu i usmjerila je u obližnju šumu. Nakon dužeg zastoja nastavljamo put i po dolasku u Garešnicu od tri moguća putokaza koji su jasno označavali smjer, mi skrećemo na četvrti koji nije imao natpis. Samo je vozač nagađao u kojem smjeru idemo. U nekoliko navrata primijetili smo rampe vojne policije i kontrolne prijelaze što je davalo do znanja da smo u zoni vojnih djelovanja. Prolazimo kroz

Banovu Jarugu, skrećemo, opet zastoj. Čekamo drugi dio kolone, ponovo krećemo, nailazimo na prve kuće koje su pogodene granatama, prolazimo kroz Krivaj do Lipovljana, pa ponovo skrećemo. Kolona se prorijedila, ispred kuća s lijeve strane puta stoje žene i djeca, mašu rukama i pozdravljaju. Odjednom kao da su se uznemirili i pokazuju prstom prema nebu. Istog trenutka kad sam shvatio da su iznad nas avioni, započela je uraganska paljba po kojoj nisam raspoznavao o čemu se radi. Autobus je naglo stao, vojnici su na sve strane izljetali kako je tko stigao, a zaglušujuća paljba sa svih strana nije prestajala. Nakon toga, tišina i psovanje. Ni jedan autobus nije pogodjen, svi koji su potražili zaklon vraćaju se prema autobusu i uzimaju stvari. Tek navečer smo doznali da je uraganska paljba bila i od naših protuzrakoplovnih strojnica. Nitko više ne želi u vozilo, krećemo se rubom ceste oštećenom od granata, čuje se gruvanje artiljerije, polako se navlači sumrak, svatko se pita gdje će spavati. Doslovno se okolinom širi miris sagorjela baruta, lišće nepobrana kukuruza sušiti i tjera na oprez, uz cestu vojna vozila i polomljene ograde. Zapovjedništvo je održalo svoj prvi ratni sastanak, dobivamo sliku stanja, izvješća, zadaci, procjene. Teško je povjerovati da si na bojištu, da svakog trena može pasti granata ili bomba. Naviru brojna pitanja, ali odgovori ni od kuda, sraz s novim i nepoznatim prirodno budi sumnju. Vjerojatno je najprirodnije da u takvoj situaciji pomišljate na svoje najbliže, na prošlogodišnje izlete, polaganje vozačkog ispita ili kupanje u bazenu s toplom vodom. "Danas je prvi dan od ostatka mog života", pustinjski suha usta, umor u nogama u teškim cipelama. Suprotno svakom očekivanju, nikoga ne

savladava san. Vidljive su nervoze i reakcije koje prije nismo primjećivali jedni kod drugih. Te noći san nije dolazio, samo svjesna bunila, tihi razgovori, cigarete i beskrajna žudnja za kavom. Roje se misli i stalno se ponavlja isti refren "naš prvi dan na bojištu", a onda ista pitanja i dileme, ista tjeskoba i zadnja strofa koja približno glasi da sam u sve mogao povjerovati, ali nikada u to da ću jednog dana sa sinom na bojište u pravi, prljavi, podmukli i razumu nedokučivi rat.

SKUPNI PORTRET BRIGADE

Kasnije, u toku rata imao sam prilike obilaziti i upoznati mnoge postrojbe Hrvatske vojske, ali sve i uvijek odmjeravao sam prema našoj 117. brigadi. Od prvog dana kada se okupljala, upoznavala, prilagođavala i homogenizirala, brigada je zbiljski imala svoj osebujući profil i atmosferu u kojoj je bilo jednostavno prepoznati Podravinu. Bliskost ljudi i njihova međusobna poznanstva već su u samom početku davali mnoge prednosti i bil je vidljivo golim okom da se ljudi nezavisno od bilo kakvog ustroja u sve postrojbene dijelove uključuju prema poznanstvima i svojevrsnom međusobnom povjerenju. To je stvorilo manje veoma homogene skupine koje su u svakom smislu, dobrom i lošem, djelovale skupno i sukladno. Problemi su se otvarali prema nekim unutrašnjim i zakonomjernim ritmovima, a što je svakom naknadnom analizom ispadalo normalno i predvidivo. Svaka postrojba za sebe imala je o sebi i svom individualitetu mnoštvo ideja koje je na raznolike načine ostvarivala (kape, puloveri, oznake, vjetrovke) isto kao što je imala unutrašnju postojanost da se u ratnim djelovanjima ponaša na svoj osobiti način. Svatko za svakoga, svi za sve, sve za jednoga ili neka slična sintagma gradila je unutrašnje ljudske relacije do međusobne potpune pouzadnosti ljudi, koji su stjecajem svih neprilika ušli u rat bez mogućnosti da se pripreme, osposobe i dobe razumno vrijeme u kojem bi barem imali dovoljno mogućnosti da shvate prvo i elementarno: da je rat u punom jeku i da su ono bojovnici na bojištu na koje se dnevno dostavlja svim mogućim sredstvima tone raznolikih granata, raketa, mina i streljiva svake vrste. Dečki iz Banovca, Herešina, Miklinovca, Vinice, Starog Grada, Peteranca, Drnja, Bregi, Štaglinca, Brežanca i svih drugih dijelova koprivničke općine ušli su u pakao rata. Većina od njih zaista su bili savršeno svijesni što se to zapravo događa i kako se događa. Nametnuti, neravnopravan i bestijalan rat bio je tu i mi smo bili u njemu. Još pred dva mjeseca nitko ne bi vjerovao da je u Hrvatskoj moguće podići takvu vojsku, s tolikom tehnikom dopremiti je na bojište i aktivno je ugraditi u bojne zahvate. Svakodnevno smo nalazili mnogobrojne dokaze da se bivša JNA i velikosrpska četnička konstelacija dugotrajno, desetljećima, pripremala za takav rat. Jedan mještaniin u Kozaricama potvrdilo nam je kako je još pred dvadeset godina bio priveden u tadašnju Milicijsku stanicu Novska zbog toga jer je u nekoliko navrata primijetio da vikendice koje se grade u ovom kraju (visokih funkcionera, oficira i službenika SUP-a) liče na bunkere, jer su temelji debeli po jedan metar, prozori nalik puškarnicama i jer su bez izuzetka locirane na strateški važne kote i pozicije. Za naše borce ovo više nije bila literatura, kaljuže Galicije, lotariški klanjci, Istočni front sa sibirskim zimama ili oklopljene obale Pijave. Ovo je bila hrvatska zemlja i na njoj Hrvatska vojska. Slika jesenskog sivila, mirne pumpe za izvlačenje nafte djelovale su prijeteći u tom prirodnom okruženju. Bataljuni, satnije, vodovi, desetine, protuzrakoplovna obrana, izviđači, diverzanti, intendantura, veza, sanitet, zapovjednici, sve je to imalo stvarne i djelujuće oblike, sve je to stvoreno od poznatih nam ljudi, sve to sukladno djeluje prema njihovom zapovijedanju, to je njihova pamet pokrenuta za nas same. Svima je to prvi rat u životu, svi smo bez iskustva i svi smo svjesni da nam raznolika iskustva niti ne pomažu jer sve je izvan predvidivog ratnog pravila, sve je podmuklo i prljavo u ovom košmaru rata.

Prvi topli obrok na bojištu nadmašio je sva očekivanja, stigle su novine, postrojbe i zapovjednici upoznaju teren, postrojbe se premještaju na bolje i sigurnije pozicije, osiguranja, ljudi se zbližuju, povjeravaju i međusobno nude cigaretama. U svemu tome nepromjenjiva je jedino slika okoline koja podrhtava od eksplozija. Prepričavaju se i prve dosjetke, a među njima je bez sumnje bila najpopularnija ona o vršenju nužde u minskom polju. Sve postaje krajnje jednostavno, kao niski sivi oblaci ili rijetke vrane koje ne prepoznaju opasnu liniju bojišta. Sustav vrijednost iz građanskog svakodnevnog života srušen je do temelja. Ovdje je najvažnije i najcjenjenije imati dobro oružje, dovoljno streljiva, kakav mali tranzistor, dobre cipele, prijatelja u kojeg možeš biti bezgranično pouzdan da te neće ostaviti ranjena, koji ti štiti leđa i kojemu možeš bez zazora priznati koliko i kako se bojiš. Razgovori o strahu variraju se u beskonačni broj nijansi, ali bez iznimke završavaju s tvrdnjom da smo smrt prihvatili kao neumitan rizik u poretku stanja stvari na bojištu. Ipak svatko na kraju poželi da ako i kad se to dogodi, neka bude potpuno i definitivno. Pomisao na razvaline vlastita ranjena tijela zasigurno su najteža mora koju bojuvnik nosi u svom duhovnom sklopu i svijesti, kao i onaj magičan ako, ako...

Nikada nitko na bojištu nije glasno i javno iskazao strah, oni koji su ga osjećali više i snažnije od svih nas nisu bili ovdje, ali zato je svatko stalno i uporno u sebi ponavljao pitanje: kad, gdje i tko će imati nesreću prvi dotaknuti ovo neizvjesno kolo lutrije smrti i života. Tko?

Mrak, nigdje nikakvog osvjetljenja, povremeno trag svjetla jurećeg automobila. Vezom

javljaju da je grupa iz križevačke postrojbe imala bliski susret s četnicima, ima smrtno stradalih i ranjenih. Zaprepaštenje, šok, grč, mučnina, kao da se raspao svemir i zvijezde se sasule u ove vlažne i ostarjele šume. Dva dana nakon toga, sahrana poginulih u Apatovcu, Križevcima i Prikraju. Tužna kolona prijatelja, suboraca, znanaca oprašta se od poginulih, sve u hladnom vjetru, suzama i beskrajnoj boli, a mene opsjeda slika onog mraka i trenutka kada smo primili vijest da su stradali. Toliko dostojanstva i nepreboljenih grčeva, toliko nepreživljenih dana i radosti ostaje iza ovih mladića, toliko neobavljena posla i planova koji se gube u vizuri groblja i spomenika. Nikada ništa više neće biti isto na ovoj podravskoj grudli, ni mi, ni sama gruda zemlje, koju tiho i nježno spuštam na lijes ovih junaka.

Podiže se druga bojna i priprema se, svi su zatečeni brzinom kojom se odvija priprema i svi nastoje proniknuti u smisao situacije, razumnim pitanjima. Teško je objasniti kako je svako objašnjenje samo privid, ovo su trenuci kratkosti i jasnoće svedeni samo na da i ne. Sve ostalo je besmisleno, nepostojeće i zamorno. Vraćamo se premrzli i navraćamo u gostionicu na čaj, za stolom nekoliko mladića bezbrižno karta, smiju se, pričaju. Svi mislimo isto o njima, nitko nije ni riječ progovorio, osjetilo se da iz nas naviru slapovi prezira, bez gnjeva, bez zločestoće, samo običan dubok nestvaran i irealan prezir. Lagano je zaključiti da sam se stidio tog prezira, ali tog trenutka to je bilo najmanje što sam mogao podijeliti s onima od kojih smo se oprostili na groblju uz monotonu škripavu duhačku glazbu, umjesto koje je trebao svirati najveći filharmonijski sastav na svijetu jedan beskrajni requiem. Tako je to trebalo vidjeti i čuti na mnogim grobljima u Hrvatskoj. Topnici, pješaci, izviđači, pozadinci, vezisti, diverzanti, vojna policija, liječnici, vozači, oklopnici, operativci, ipedeovci, kao i mnogi drugi specijalci, zamišljeno prate nepostojeće točke svemira i definitivno spoznaju da smo bolji, i ovog trenutka kakav nam se pričinja u svojoj besperspektivnosti.

ESTETIKA ZLA

Kiša pada nekoliko dana i teren je nalik močvari. Odoze vojnika vonjaju po kemikaliji za učvršćivanje platna intenzivnim smradom koji nadražuje dišne puteve. U svakoj postrojbi se prepričavaju zbivanja, vijesti, glasine i osobni doživljaji. Stigao je prvi ratni broj Gardista, glasila naše brigade. Obilje fotografija i novosti, dovoljno da se prikrati dan, jedni se ljute što nisu na fotografiji, drugi hvale glasilo, svatko ima poneku primjedbu i ideju, ali samo u principu. Napisati prilog ili napraviti konkretan posao, to ide malo teže. Iz svih postrojbi stižu vijesti da srbočetnička artiljerija ne šteti streljivo. Rovovi su od kiše prepuni vode, a kopati utvrde i zemunice nema smisla jer se voda nalazi petnaest centimetara ispod površine zemlje. Raznovrsne granate koje padaju po našim položajima, uglavnom su slabog učinka jer se zabijaju u raskvašenu zemlju i eksplodiraju bez smrtonosnih učinaka nadimljući zemlju kao da joj iz utrobe izlaze mjehuri puni energije. Između kratkotrajnih prekida vatre i jesenje hladne kiše, jurnjava automobila, popuna opremom i potrepištinama. Obilazak postrojbi ima višestruke korisne učinke, a najdragocjeniji je taj što bolje upoznate ljude, smještaj, dobite preciznu sliku stanja duha i činjenica. Avioni raketiraju i po oblačnom vremenu, ali ni ovog puta nije bilo učinka njihova djelovanja. Desno od naših rubnih položaja, na padini obrasloj hrastovom šumom, dolazimo na mjesto gdje je pao jedan neprijateljski avion. Šuma je ravnomjerno isječena po crti njegova pada, a pojedini dijelovi zabijeni su u debele hrastove, ostalo je u manjim djelovima razasuto stotinu metara u krug. Prizor za ratnu razglednicu i dugo razmišljanje o ratnim sudbinama. Čovjek, pratilac i koristitelj svakog stroja, nadmašuje sebe samog u svakom pogledu: herojstvom, podlošću, bezobzirnošću, pronicljivošću kao i svim

drugim pozitivnim i negativnim svojstvima, po nekoj čudnoj i neobjašnjivoj putanji svog unutrašnjeg sustava. Vijekovi ljudskog filozofiranja i promišljanja koncentriraju se u jedan tren iza kojeg ostaje heroj ili svirepi ubojica, ili ono otužno "umro je uzalud"!

Mijenja se zapovjedničko mjesto jer je očigledno postalo meta stalnih granatiranja. Nakon desetak dana spavanja u punoj spremi i blatnoj vojnoj odori, jedva da se doziva u svijest mogućnost osnovne higijene. Sve se po starom običaju odgađa za jednu subotu poslije podne, ako bude vremena i prigode. Onda dođe subota, desetak momaka koji nisu bili na dužnosti pripreme lonac tople vode, skinu odoru i raspadnute čarape, raspojasaju se uz toplinu male seoske peći, u tren oka stvore pravu domaću opuštenu atmosferu, briju se, podrezuju nokte, dvojica koja su bila u noćnoj straži spavaju. Spušta se prvi sumrak i zatamnjuje ugodnu toplu prostoriju u kojoj se miješaju bezbrojni mirisi kave i vonj koji je prepoznatljiv jednom vojniku. Sánjarenje je najednom prestalo padom prve granate sedamdesetak metara od kuće koju je zaštitila gospodarska zgrada s koje se osipao crijep. Druga, treća... u trenutku svi su istrčali i zalegli gdje je tko stigao, neki do pasa goli s kacigom, neki bos, neki su uzeli oružje, većina nije stigla uzeti ništa. Grante su padale sve bliže prema kući i vozilima koja su bila oko nje parkirana, a grupa se tako i prebacivala niz padinu. Prvih desetak granata brojili su gotovo svi, a potom više nitko. Vatra je bila pomicana po pedeset metara i između plutona trebalo je ocijeniti udaljenost te se zakloniti na novoj poziciji. Razumljivo, nikome nije bilo hladno niti je imao vremena misliti na takve besmislice. Grupa je u stalnom prebacivanju

odmakla od kuće preko dvije stotine metara, dvojica su se odvažila da promijene smjer zakrivanja i nakon pada granata ponovo su trkom krenuli prema kući. Srećom uspjeli su domašiti zaklon iza zdenca koji je bio tik do kuće, prije nego je novi plotun granata ponovo eksplodirao. Ostali su nastavili povlačenje sve do seoskog puta na čijoj je drugoj strani bilo kukuružište. Netko je upozorio da je kukuružište minirano i da u tom smjeru više nema odstupanja. Instiktivno, kao da su godinama bili trenirani za takav obrat situacije, svi su nakon eksplozija prispjelog plotuna iskoristili nekoliko trenutaka i munjevito se prebacili rubom kukuružišta na desno krilo vatrenog prostora. Nova salva od šest granata domašila je rub kukuružišta, a grupa je iz zaklona na cesti samo mogla nagađati tko je mogao biti pogoden da se ostalo na prijašnjoj poziciji. Duboki kanal uz cestu pružao je solidnu zaštitu, a jedina nepogoda bila je u tome što su tanke stijenke leda popucale od težine ljudskih tijela, koja su se našla u ledenoj vodi. Granate su i nadalje polako napredovale po kukuružištu, zlokobno zvrndajući raspršivale su se krhotine, a vojnici su se lagano, zaista bez žurbe, vraćali prema nastambi. Propala je nakana higijenske intime, nitko nije imao namjeru upaliti svjetlo a u gluhoj tišini koju su remetile eksplozije granata koje su se udaljavale, sve je bilo nepomično i nemoćno. Nakon beskraj u kojem nitko nije mislio ništa i nitko nije vidio nikoga osim tankog mlaza svjetla koji je veselo razigravao površinu ispred peći, u prostoriju s upaljenom svjetiljkom ušla je manja grupa pezeovaca i razledila situaciju. Nakon toga priči nije bilo kraja: netko je brojio i tvrdio da su granate letjele točno 17 sekundi od trenutka ispaljivanja, drugi je pouzdano tvrdio da su to 155 mm kalibra, netko je objašnjavao zašto mu je bilo najvažnije da od sve opreme uzme jedino kacigu i svi su se složili da se nešto takvo moglo očekivati, jer predivno je izgledalo smiraj subotnjeg dana provesti s nogama u posudi punoj tople vode.

Sivilo kratkog jesenjeg dana djeluje vedro u odnosu na garež po zidovima kuća. Nagorjele grede nesimetrično vise i tvore sumnjivu statiku konstrukcije. Žice električnih vodova klade se između kuća, stupovi smođeni, brojna stoka izgubljeno luta krajolikom, a oko razrušenih kuća razbacane stvari. Stražar neuredna brka i lukavih očiju koje vire ispod kacige, iznimnom pažnjom izvlači zadnje dimove iz opuška i potom ga hitne takvom vještinom da bi ga izvjesno mirne duše mogli uvrstiti u bilo koju reprezentaciju takve vrste. Na kacigi mu vidljiva rupa od streljiva i nekoliko udubljenja. Objašnjava da je sam pucao u svoju kacigu iz dva razloga: prvo da provjeri može li pogoditi izgrebenu zvijezdu na vlastitoj kaciji i drugo, da se uvjeri ima li koristi nositi to željezo na glavi. Test je u oba slučaja zadovoljio njegovo iskušnje. Upozorava nas da se maknemo iz preostalog dijela zida jer snajper "radi". Avetinski razrušeno selo u kojem obitava dio jedne od naših postrojbi ne podsjeća ni na kakvu do sada zapamćenu arhitekturu. Ostaci kazetnih bombi na svakom koraku, pokraj groblja krater od najveće avio-bombe koju koristi srbočetnička vojska, a u preostalim podrumima koji su naknadno prekriveni i ojačani svakakvim materijalom, smještene su grupe raznolikog sastava. Štite položaj s tri mitraljeza i nekoliko stražarskih punktova, prostor oko sela pod minskim poljem. Imaju dovoljno streljiva i ratnih potrepština, raspoloženi su za prepričavanje dogodovština, a usput nabrajaju probleme ili situacije s kojima su nezadovoljni. Lecnuli smo se od eksplozije koja je stresla okolinu i uznemirila simetriju plamena svijeće. "Svinja!" Stražar nije dalje objašnjavao i nije se pomicao iz zaklona, ali je hrapavi glas iz vreće za spavanje objasnio da je svinja naišla na minu i dodao da ih to najviše uznemiruje u gluho doba noći. Kroz pritvorena vrata na podrumu ispred čijeg su ulaza ukošeni balvani i grede; pogled dopire do razrušenog zida susjedne kuće na kojemu velikim bijelim slovima piše: Ovo je Hrvatska!

Razgovor vodi od teme do teme sve dok na red nije došla i Koprivnica. Tko zna po koji put proćuo se glas da je raketirana "Podravka". Preko radija je upućena vijest da je uzbuna zračne opasnosti u Koprivnici, a to je mnogima bilo dovoljno da previde i posljedice.

Ispostavilo se da su vojnici u znatnoj mjeri brinuli o tome što se događa u Koprivnici, tražili mogućnost da uspostave telefonski kontakt sa svojim najbližim, što je u mnogim slučajevima imalo i neželjenih posljedica za našu postrojbu. Temperature su iz dana u dan postajale sve niže, ujutro su bili mrazevi i odjeća je postala nedostatna. Svaki dan je trebala biti dostavljena pošiljka vjetrovki, a kad bi pristigle, dolazile su u malim količinama, pa je bio problem podijeliti ih a da se nikome ne umanji prednost. Dogovoren je redosljed, ali to još uvijek nije bilo dovoljno da se izbjegnju nezadovoljstva. Tih dana bila je uobičajena slika da su jedni koji su imali vjetrovke, zbog prigovora drugih skidali vjetrovke i davali ih onima koji su prigovarali, ali kad su je dobili, davali bi je opet drugima koji su prigovarali njima. Sve razine zapovjedništva bile su opterećene brojnim problemima, trebalo ih je riješiti brzo i učinkovito, konačno, svima je to bio prvi rat, zbiljski i bespoštedan. Nikakva vojna znanja nisu davala odgovore na probleme koje je trebalo rješavati, nikakve rutine stečene na raznim vježbama bivše JNA nisu bile ni nalik na zbilju ovog rata, stvari su se munjevito zbivale i trebalo ih je rješavati zdravim razumom i inteligencijom. Osobe koje su imale solidna vojna iskustva zamjetile su to prve, a to je hrabrilo sve ostale zapovjednike, od desetine do bojne. Inicijativa, promišljenost i oprez postali su glavne značajke dobrog upravljanja postrojbama. Stalni boravak zapovjednika sa svojim vojnicima na svim pozicijama i u svim situacijama postalo je pravilo koje nije imalo pogovora i svi koji su to shvatili, te dosljedno provodili, izrasli su u ovom ratu u prvorazredne zapovjednike koji se ponose svojom vojskom i ona se ponosi njima.

Smrt je neizbježna pojava u ovom ratnom metežu. Neki je zamišljaju s kosom u ruci, drugi s kalašnjikovim, treći, pak, kao putanju zujeće granate. U svakom slučaju ima mrtvačku glavu kao na četničkom barjaku kojeg dalekozorom možemo osmatrati na koti 241. Savršeno se stapa u razrušena sela i spaljene domove, rasprsnuta stabla i polomljene grane, do neprohodnosti izrovane ceste i putova. Jato divljih gusaka nadlijeće naš prostor glasajući se prepoznatljivim zvukom. Nejasno je odlaze li na sjever ili na jug, a netko primjećuje da im je svejedno jer uskoro će biti zamijećene na radaru i mitraljirane od neprijateljskog zrakoplova. Nikoga neće iznenaditi vijest da su ustaške guske pokušale izvršiti napad na tom i tom sektoru bojišta u čemu su bile energično spriječene i uništene.

IMAGE POSTROJBE

Individualizam ja jedna od naočiglednijih odrednica HV i svakog pojedinog vojnika HV. Ovu okolnost nitko nije nametnuo niti je podsticao, već je ona autohtono izrasla na nuždi da se hrvatski vojnik prepozna od neprijatelja. Koliko je taj individualizam bio utjecajan, najbolje pokazuju primjeri da su i neprijateljski vojnici počeli oponašati hrvatske vojnike u mnogim znakovima personaliteta. Mašti pojedinaca nije bilo kraja i svaki vojnik je nastojao da ima nešto osobito, prepoznatljivo, originalno, dovitljivo i dopadljivo. Počelo je s banalnim predmetima kao što su rukavice, kojima su vojnici podrezivali prste, tako da bi im bili slobodni i neposredniji u rukovanju oružjem, nastavilo se s trakama oko glave, bojenjem kundaka i drugih dijelova oružja, stavljanjem različitog znakovlja, osobitih oznaka pripadnosti nižim postrojbama, pa sve do nazivlja automobila, topova, oklopnih sredstava i oružja. Krunica je postala oznaka hrvatskih vojnika postupno, prvo su ih nosili iskusniji vojnici, koji su prošli brojna ratišta i koje je bilo lako razumjeti u njihovom tumačenju da postoje situacije iz kojih je ljude spašavala sama providnost, anđeli ili Spasitelj. Veoma brzo vojnici su prihvatili krunicu i kao simbol svoje borbe, zaštitništvo i vjeru u pobjedu. Neki je nose oko vrata, neki oko preklopa na odori, ali svi je štiju i odnose se prema njoj s dostojanstvenom pažnjom. Od svog

simboličnog značenja, krunica je ubrzo dobila i svoj vjerski smisao, neke su bile posvećene od župnika, neke od biskupa i vojnici nisu skrivali zadovoljstvo što imaju krunicu višeg ranga posvećenja. Osobito su bile cijenjene krunice koje su rođaci i prijatelji poklanjali vojnicima nakon hodočašća na Bistricu u hrvatsko marijansko svetište. Zaštita blažene djevice Marije imala je jaki podtekst svetišta u Međugorju i tajne poruke prilikom ukazanja djeci iz Međugorja koju su vojnici tumačili kao sigurnu pobjedu Hrvatske u neravnopravnom podlom ratu. Na isti način vojnici su koristili i službene oznake Hrvatske vojske. Stariji vojnici koji su ranije došli u postrojbu imali su iznake ZNG, a mnogi koji su došli kasnije imali su isti amblem s oznakom HV. Problem je bio u tome što su se u ono vrijeme oznake teško nabavljale, pa je bilo i ljubomore. Koji nisu imali nikakvu oznaku, priželjkivali su bilo kakvu, oni koji su imali oznaku HV željeli su pod svaku cijenu oznaku ZNG, a dok postoji takvo stanje ima mjesta i za dobru trgovinu. Neopisiva je kreativnost u zamjenama koju su vojnici obavljali u drugim satima obrane zaposjednutih položaja, ali bez sumnje, najbizarnija je bila zamjena četkice za zube s tubom paste za porciju i jedaći probor, ili digitalne ručne ure za okvir svjetlećih metaka. Razmišljanje trgovaca u ovoj zamjeni bilo je ozbiljne prirode. Vlasnik ure želio se riješiti digitalne ure koja je redovito i besprijekorno cijukala svaki puni sat, s obrazloženjem, da to može otkriti neprijatelju njegov položaj u kakvoj delikatnoj akciji, dok je vlasnik okvira svjetlećih metaka također mislio da nije pametno pucati svjetlećim streljivom jer to može neprijatelju otkriti položaj. Kao što je problem s oznakama koje se pravilno nose na lijevom rukavu odore, tako je bilo i sa značkama koje su se nosile na kapi. U to vrijeme bilo je nekoliko različitih značaka koje su imale šahovnicu, ali su se razlikovale u estetici i brojnim različitim detaljima. Gotovo bez izuzetka, svi koji su imali značke nosili su ih pričvršćene na poklopcu lijevog džepa košulje ili vjetrovke. Na kapi je oznaku nosio veoma mali broj vojnika, kao što se uopće kapa malo nosila. Razlog je vjerojatno bio u činjenici da su prema vojničkoj kapi svi imali odbojni stav, zatim što su iskusni vojnici imali

beretke različitih boja, a nitko nije imao vremena da uoči taj detalj i na vrijeme si kupi privatnu beretku. Kad je zahladilo, najednom su u modu došle mornarske vunene kape ili skijaške kape u zamjenu, svaka je bila drukčija i svatko je bio ponosan na svoju kapu. Ispostavilo se da su veoma praktične jer se kaciga bez problema stavljala na takvu kapu.

Gotovo da bi se o svakom dijelu odjeće i obuće mogao spraviti čitav traktat, koliko je bilo različitosti kod vojske koja je na prvi pogled djelovala pristojno i ujednačeno po svojoj odori. Džemperi su u to vrijeme bili prava rijetkost i svi su zavidjeli onima koji su ih imali, osobito one prave njemačke ili engleske, vojne. Nije potrebno ni navoditi kakve su razlike bile u kvaliteti odora jer je jedan dio vojnika imao američke uniforme, većina Pomka modele i još nekih dobavljača odore. Bez obzira što je u to vrijeme ugled i poštovanje Amerikanaca među hrvatskim vojnicima bilo zasigurno najniže zbog neprincipijelne politike koju su vodili prema Hrvatskoj, njihove su odore bile na cijeni.

Veoma mali broj vojnika u našoj postrojbi nosio je oznake stranačke pripadnosti, a nakon čestih razgovora o svehrvatskom i općem karakteru Hrvatske vojske taj broj se još smanjio. Oni koji su ustrajali u nošenju takvih oznaka, nisu imali nikakvih poteškoća jer su zapovjednici i vojnici poštovali to određenje. Image Hrvatske vojske nastao je spontano i na marginama rokerske subkulture, prkosa, ljubavi, domišljatosti, vjerskih određenja i dizajna kakvog su dozvoljavale prilike. U tom imageu ima obilje osobnosti, privatnosti i spontaniteta, ponekad samodopadnosti, revolta i energičnosti kao i funkcionalne jednostavnosti. Za vrijeme jednog posjeta ranjenim suborcima u koprivničkoj bolnici, jedan od njih tražio je da mu se pod svaku cijenu nađe i donese kaciga na kojoj je danima ispisivao nadimke prijatelja iz svoje postrojbe zelenim, smeđim i crnim flomasterima, tako da je dobio kamuflažni dezen koji je savršeno odgovarao odori. Originalnost i osobitost znakovlja koje se susretalo po postrojbama Hrvatske vojske, nadmašila je vrijeme u kojem je nastalo. Prije svega to je osebujan fenomen kojim će se marketing Hrvatske vojske morati studiozno pozabaviti jer bi bila nenadoknadviva šteta zanemariti i zaboraviti svu iskazanu maštovitost, već gotove kreacije i oličja koja su Hrvatsku vojsku učinila prepoznatljivom i civiliziranom.

PRIMIRJA

Nakon trećeg, četvrtog primirja gotovo nitko više nije vjerovao u srbočetničke nakane da se pridržavaju časnih obaveza preuzetih potpisivanjem. Bilo je očigledno da su njihove kalkulacije s primirjem taktičke i spasonosne prirode. Neprijateljska strana je ustrajavala na primirjima u svim kritičnim situacijama kao što je nedostatak streljiva, okruženje njihovih snaga, bijeg velikog broja vojnika s položaja, kao i svim drugim bezizglednim situacijama. Istovremeno, nakon što bi nadoknadili manjkove i stabilizirali crtu obrane, dovukli nove snage bez ikakvog ustručavanja nastavili bi vatrenim djelovanjem ne poštujući potpisano primirje. Naše postrojbe, suprotno tome, u trenutku potpisivanja primirja imale su superiornu poziciju i inicijativu, ali su strogo poštivale zapovijedi. Naši vojnici trenutno su shvatili takvo providno lukavstvo neprijatelja i zbiljski se ljutili na viša zapovjedništva optužujući ih ponekad za sabotazu. Primirja su na nesreću donosila veći broj žrtava nego brojne akcije, iznenadnim vatrenim djelovanjem po našim položajima zatekla bi naše postrojbe. Kao što je to u pravilu bojnog djelovanja, dok je glavnina postrojbe održavala položaj, mnogobrojne manje postrojbe kao što su izviđači, diverzanti, antiterorističke grupe, administrativna operativa i vojna policija, imali su pune ruke posla. Dubina prostora koji je bio u nadležnosti naše postrojbe bila je izuzetno velika i trebalo je brojnim mjerama danju i noću osiguravati taj prostor. Posla

je bilo na pretek i nije bilo moguće strogo poštivati formacijska zaduženja, kao što je to uobičajeno u životu. Tko je bio sposobniji i poduzetniji, dobivao je više obaveza. Nitko takvo stanje nije uzimao za zlo i zapovjedništvo je često bilo iznenađeno izvanrednom pokretljivošću jednog broja ljudi koji su sjajno obavljali zadaće. Mnoga pitanja su iznenađena postajala aktualna i izbijala u prvi plan, mada su se još jučer činila posve marginalna. Dinamika tijekom stvari tako je bila brza da se u većini slučajeva nije moglo povjerovati kojom su kakvoćom obavljani poslovi i izvršene zadaće, posao se istinski mogao odvijati isključivo na razini punog povjerenja u svijest svakog vojnika. Svima je postalo jasno da je cjelokupna doktrina bivše JNA potpuno beživotna, neutemeljena u osnovnim odrednicama, bez učinkovite koncepcije i potpuno otuđena od osobnosti vojnika i zapovjedništva, zamišljena kao kibernetički sustav u kojem sve funkcije obnašaju automati, a ne ljudi. Nije bilo utješno pomišljati kolike milijarde radnih sati i novaca je utrošeno za izgradnju mastadonta u kojem nema ničeg ljudskog ni civiliziranog, moralnog, časnog i na kraju krajeva viteškog. Primirja nisu bila predah u bojevanju, već suprotno tome, žestoke borbe i provokacije, ubrzano pripremanje postrojbe na svekolika iznenađenja koja su nam bila poznata. Mnoge prateće postrojbe u tim periodima imale su pune ruke posla, a osobiti ugled stekli su mladi vezisti koji su dokazali da je njihov posao rizičan i pun opasnosti. Dio svakodnevnog folkloru predstavljalo je i prislušivanje neprijateljskih komunikacija što su naši stručnjaci obnašali izuzetno dobro i profesionalno. Ponekad su se ubacivali u njihove veze stvarajući pometnju i prekide, a ponekad stupali u direktnu vezu i započinjali razgovor koji je teško prestrukturirati i opisati. Posebno zadovoljstvo u

postrojbi bilo je u pogledu zanemarujuće malog broja otuđivanja imovine. Sve prijave, pa i sumnje hitno su provjeravane, i ne isključuju mogućnost da su pojedini zlorabili situaciju, no ostaje ponos čitavoj postrojbi da na višim razinama zapovijedanja nikada nije bila proskribirana zbog takvih pojava. Karakteristično samo za Podravca je epizoda koja se zbila prilikom jedne smjene naše postrojbe, kad je jedan vojnik pitao zapovjednika može li uzeti jednu zidarsku žlicu koju je našao u grabi pokraj puta. Takva su bila primirja u kojima je rat bio nastavljen žešće i pogubnije, prljavije i bespoštednije.

PRIČA BEZ KRAJA

Nikakav iskaz ili zapis o našoj postrojbi nije konačan. Svaki vojnik, grupa i postrojba ima mnoštvo svojih romana, tragedija i drama, svaki posao bio je osobit, važan i sastavni dio cjelokupnog vođenja postrojbe. Mnogi poslovi i zadaće nisu bili vidljivi ni dostupni većini, obavještajci i kontraobavještajci gradili su svoje mreže koje su štatile postrojbu, operativci i administratori nikad nisu bili zadovoljni podacima, logističari su bili pred brojnim zadaćama koje je trebalo beziznimno obaviti na vrijeme, medicinsko osoblje imalo je pune ruke posla. Gotovo je nemoguće nabrojiti sve raznolikosti. Postrojba je rasla i stasala, ospala se i nadopunjavala, mnogi problemi nakon određenog vremena postali su rutine koje su se odvijale automatizmom iskusnih i prekaljenih bojovnika. Od Sesveta do Badnjaka, Nove godine i Uskrsa, brojnih rođendana, poroda u obitelji vojnika, stradanja i bolesti, postrojba je gradila svoj identitet, samosvijest i znanje, razvijala svoju sposobnost i hrabrost da se suprotstavlja nadmoćnom i tehnički opremljenijem neprijatelju. Kako se u svakom pogledu treba kloniti preranih procjena i sudova koje bi dali sami sudionici događaja, uputno je kloniti se i svih eventualnih povijesnih kvalifikacija koje ne bi bile dovoljno snažne da izdrže kušnju vremena i istinitosti. Međutim, jedna istina o našoj 117. brigadi HV je definitivna i konačna, nikad se neće moći osporiti, a to je da postrojba nikad nije ustuknula ni jedan milimetar ispred neprijatelja, branila je sve što je zaposjela i polako nadirala na svom pravcu djelovanja, vjerujemo, veoma uspješno. Sada bi bilo bespredmetno navoditi koji su razlozi pomogli da to bude tako, ali je sigurno da ih ima mnogo. Između ostalih, treba navesti jedan koji se čini iznimno važan, a to je da je brigada imala osjećaj da je iza nje u svakom trenutku čitava Koprivnica. Česti posjeti gradskih čelnika i gospodarskih uglednika našeg grada imali su veliku vrijednost u stvaranju visokog morala među vojnicima postrojbi. Iako isprva vojnici nisu imali osobito mišljenje o takvim posjetama, ubrzo su uvidjeli da su takve posjete rizične i pogibeljne za posjetitelje, te su ih kasnije primali s veseljem. Isti je bio slučaj sa "sindromom komunjara". Na samom početku vojnici su iskazivali podozrenje prema vojnicima i zapovjednicima na svim razinama za koje se znalo da su prije bili članovi Saveza komunista ili imali u njemu nekakvu funkciju. Antagonizmi su često popimali i konfliktna stanja. Nitko na takve pojave nije, na svu sreću, reagirao ni u pozitivnom kao ni negativnom smislu. S vremenom, vojnici su naučili da svakog cijene prema onome što je pokazao na bojištu i takve su primjedbe ubrzo nestale kao uzrok razdora. Kasnije se ispostavilo da su neki to radili svjesno podrivajući homogenost postrojbe jer su svekolike podjele bile pogodno tle za sijanje razdora. Kad se izradila jedna površna statistika, ispalo je da je veliki broj bivših članova Saveza komunista bio u postrojbi i na zapovjedničkim mjestima. Kad se o tome razgovaralo, jedan zapovjednik je hladnokrvno zaključio kako je to posve u redu i kako bi se zapravo u postrojbi trebali nalaziti sami bivši članovi Saveza komunista jer je njihova politika zabrljala stvar i prirodno je da oni to isprave. Na kraju, bilo je posve jasno da se u postrojbi nitko ne nalazi zbog stranačke politike, već zbog

obrane Hrvatske. Postrojbu su nerijetko posjećivali rukovoditelji iz Medicinskog centra i stručnjaci iz Bolnice, donoseći uvijek vijesti o oporavku naših ranjenika, te stručnjaci epidemiološke službe, direktori pojedinih poduzeća, novinari, zapovjednici viših razina. Bilo bi nepravilno izdvajati bilo koga jer je svaki posjet bio značajan za postrojbu. Između svih treba zbilježiti supruge vojnika i gospođe iz raznih mjesnih zajednica koje su vojnicima plele đempere, šalove, rukavice i spravljale im kolače za blagdane i ostale prigode. Osobito treba zahvaliti mnogim nastavnicima koji su zajedno s učenicima pripremili brojne paketiće i priložili im pisma takvog emotivnog naboja da su vojnici svoja siva, neobrijana lica vlažili suzama. Izvjesno je da brigada nije mogla opstati bez svekolike podrške koju su pružala koprivnička poduzeća, a među njima osobito vodeća. Biti će još brojnih prilika da se to istakne. Suradnja s koprivničkom Policijskom postajom i njezinom postrojbom, dobra koordinacija s čelnicima Križevaca i zapovjedništvom križevačke bojne, pomoć željezničara prilikom upućivanja oklopno mehanizirane bojne na slavonsko bojište, sve su to bezbrojne niti na kojima je počivao spokoj vojnika naše postrojbe. Koprivnica je u ovom domovinskom ratu zasigurno nadmašila sebe, postrojbe iz Koprivnice borile su se gotovo na svim bojištima Hrvatske, časno i dostojanstveno, do kraja i samoprijegorno. Tridesetšest poginulih i preko osamdeset ranjenih i povrijeđenih dokaz je tome koji je neprijeporan. Klanjajući se sjenama naših poginulih i poštujući rane naših povrijeđenih, mislimo na njihove obitelji i djecu. Brojne izbjeglice i prognani koji su u Koprivnici pronašli svoje ratno utočište, sjećat će se Koprivnice po onom najhumanijem što postoji, a to je pomoći drugome u nevolji. Brojne postrojbe Hrvatske vojske također će se prisjećati naše brigade i Koprivnice po nesebičnoj pomoći koju smo davali svima kojima je trebalo, ponekad i na vlastitu štetu.

Dok nastaje ovaj zapis o koprivničkoj brigadi, ona je već povučena s bojišta i polako odlazi hrabra postrojba u pričuvu. Rastaju se stari bojovnici kojima će nakon ovog rata „svaki sljedeći dan u životu biti čisti dobitak. Ostat će uspomene, priče, nostalgija, nerazdvojno prijateljstvo i sjećanja koja će bljediti i dopunjavati se snoviđenjima. Brojni likovi koji su u našoj postrojbi imali impresivne uloge, vozit će se biciklom, gurati kolica s djetetom ili navraćati u samoposlugu. Nitko u njima neće prepoznati jednog od onih koji su branili i obranili Hrvatsku. Ostat će Križ života kojeg će u doslovnom i prenesenom smislu nositi do kraja, ostat će tridesetšest mramornih ploča u sjeni tog Križa kao vječni memento jednom nevjerojatnom vremenu i vjetru prolaza mladih generacija, ostat će ratna zastava brigade brižno izvezena od krvi, suza i znoja onih koji su bili najbolji dio Koprivnice jednog vremena. Već sutra moraju doći drugi najbolji i dati nam nade da ovi prvi nikada ne posumnjaju u ispravnost svoje volje, dobrote, hrabrosti i odlučnosti jednog od inih povijesnih trenutaka.

Djeci nemojte pričati o ratu, ni susjedima, ni znancima. Nosite svoju gordost u torbi životnog jada upravo takvu kakva ona sama po sebi izgleda: vesela, časna, turobna, mračna, bolna i samozatajna.

Vrijeme promišljanja o našoj koprivničkoj brigadi tek dolazi i pustimo ga neka zori prirodnim tijekom kojeg ponekad ne razumijemo. Možda je nepravda što su zaobiđena imena, mjesta i druge poblize oznake u ovom zapisu, ali neizmjereno sam siguran da će dečki iz brigade razumjeti što je zapisano.

Čast mi je što sam bio s vama i beskonačno sam sretan i ponosan što sam jedan između vas, upravo takvih kakvi jesmo: jedini i najbolji koji su se sabrali iz čitave galaksije, baš u ovo vrijeme i baš na ovom malom mjestu kugle zemaljske koje se zove naša Koprivnica. Sve ostalo je sporedno, zaborav, magla, list koji ravnomjerno pada na oklop samohodnog stroja.